

At: Gadeirydd ac Aelodau'r Pwyllgor
Llywio'r Gymraeg

Dyddiad: 2 Mawrth 2022

Rhif Union: 01824 712589

ebost: democratic@sirddinbych.gov.uk

Annwyl Gyngorydd

Fe'ch gwahoddir i fynychu cyfarfod y **PWYLLGOR LLYWIO'R GYMRAEG, DYDD MAWRTH, 8 MAWRTH 2022** am **10.00 am** yn **TRWY GYNHADLEDD FIDEO**.

Yn gywir iawn

G Williams
Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd

AGENDA

1 YMDDIHEURIADAU

2 DATGANIADAU O FUDDIANT (Tudalennau 3 - 4)

Aelodau i ddatgan unrhyw gysylltiad personol neu gysylltiad sy'n rhagfarnu yn y busnes a nodwyd i'w ystyried yn y cyfarfod hwn.

3 MATERION BRYN FEL Y'U CYTUNWYD GAN Y CADEIRYDD

Hysbysiad o eitemau y dylid, ym marn y Cadeirydd, eu hystyried yn y cyfarfod fel materion brys yn unol ag Adran 100B(4) Deddf Llywodraeth Leol 1972.

4 COFNODION (Tudalennau 5 - 12)

Derbyn cofnodion cyfarfod Pwyllgor Llywio'r Gymraeg a gynhaliwyd ar 9 Tachwedd 2021 (copi'n amgaeedig)

5 TAITH IAITH CYMRAEG YN Y CYNGOR

Derbyn cyflwyniad gan swyddog am eu taith Gymraeg yng Nghyngor Sir Ddinbych.

6 SAFONAU'R IAITH GYMRAEG - SAFON 94 (Tudalennau 13 - 28)

Derbyn adroddiad gan Swyddog yr Iaith Gymraeg ar Safonau'r Gymraeg yn benodol safon 94 (copi'n amgaeedig).

7 EISTEDDFOD YR URDD - DIWEDDARIAD (Tudalennau 29 - 34)

Derbyn adroddiad gan Swyddog yr Iaith Gymraeg yn rhoi diweddariad i'r Pwyllgor ar baratodau ar gyfer yr Eisteddfod a rôl y Cyngor yn y digwyddiad (copi'n amgaeedig).

8 CEFNDIR YSTYRIAETHAU CYMRAEG AR GYFER CDLL 2018 I 2033
(Tudalennau 35 - 44)

Derbyn adroddiad gan y Swyddog Cynllunio ar y camau cyntaf ar gyfer llunio polisi lleol newydd ar yr Iaith Gymraeg a diwylliant Cymraeg ar gyfer y Cynllun Datblygu Lleol (CDLI) nesaf 2018 i 2033 (copi ynghlwm).

9 RHAGLEN GWAITH I'R DYFODOL (Tudalennau 45 - 46)

Ystyried rhaglen gwaith i'r dyfodol y pwyllgor (copi ynghlwm).

MEMBERSHIP

Y Cynghorwyr

Ellie Chard
Ann Davies
Huw Hilditch-Roberts
Arwel Roberts

Anton Sampson
Graham Timms
Joe Welch
Emrys Wynne

COPIAU I'R:

Holl Gynghorwyr er gwybodaeth
Y Wasg a'r Llyfrgelloedd
Cynghorau Tref a Chymuned

DEDDF LLYWODRAETH LEOL 2000

Cod Ymddygiad Aelodau

DATGELU A CHOFRESTRU BUDDIANNAU

Rwyf i,
(enw)

*Aelod /Aelod cyfetholedig o
(*dileuer un)

Cyngor Sir Ddinbych

YN CADARNHAU fy mod wedi datgan buddiant ***personol / personol a sy'n rhagfarnu** nas datgelwyd eisoes yn ôl darpariaeth Rhan III cod ymddygiad y Cyngor Sir i Aelodau am y canlynol:-
(*dileuer un)

Dyddiad Datgelu:

Pwyllgor (nodwch):

Agenda eitem

Pwnc:

Natur y Buddiant:

(Gweler y nodyn isod)*

Llofnod

Dyddiad

Noder: Rhowch ddigon o fanylion os gwelwch yn dda, e.e. 'Fi yw perchennog y tir sy'n gyfagos i'r cais ar gyfer caniatâd cynllunio a wnaed gan Mr Jones', neu 'Mae fy ngŵr / ngwraig yn un o weithwyr y cwmni sydd wedi gwneud cais am gymorth ariannol'.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

PWYLLGOR LLYWIO'R GYMRAEG

Cofnodion cyfarfod Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg a gynhaliwyd drwy gynhadledd fideo ddydd Mawrth, 9 Tachwedd 2021 am 10.00 am.

YN BRESENNOL

Y Cynghorwyr Ellie Chard, Ann Davies, Huw Hilditch-Roberts, Arwel Roberts, Anton Sampson, Graham Timms (Chair) and Emrys Wynne (Vice-Chair)

Arsylwr - y Cynghorydd Meirick Lloyd Davies.

HEFYD YN BRESENNOL

Cyfarwyddwr Corfforaethol Cymunedau (NS); Swyddog yr Iaith Gymraeg (MC), Swyddog Arweiniol - Tîm Cyrchfan, Marchnata a Chyfathrebu (SO), Gweinyddwyr Pwyllgor (KJ – Host) (RTJ)

Rheolwr Taleithiol Mudiad Meithrin (CG)

1 YMDDIHEURIADAU

Dim.

2 DATGAN CYSYLLTIAD

Datganodd y Cynghorydd Arwel Roberts fuddiant personol yn eitem 7 ar yr agenda, oherwydd iddo gasglu rhoddion tuag at Eisteddfod yr Urdd.

Datganodd y Cynghorydd Huw Hilditch Roberts fuddiant personol yn eitem 7 ar yr agenda gan mai ef oedd y trysorydd ar gyfer casglu rhoddion i Eisteddfod yr Urdd yn Rhuthun.

Datganodd y Cynghorydd Emrys Wynne fuddiant personol yn eitem 7 ar yr agenda, oherwydd ei fod ar bwyllgor llywio Eisteddfod yr Urdd yn Rhuthun.

3 MATERION BRYD FEL Y'U CYTUNWYD GAN Y CADEIRYDD

Dim.

4 COFNODION

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg a gynhaliwyd ar 13 Gorffennaf 2021

Materion o gywirdeb –

- Amlygodd yr aelodau gamgymeriad teipio mewn perthynas ag enw'r Cynghorydd Ellie Chard, ynghyd â gwall cyfieithu bach mewn perthynas ag eitem phenodi is-gadeirydd.

Materion yn codi -

- Holodd yr aelodau am gamau gweithredu o'r cyfarfod blaenorol, ac a oeddent wedi'u cyflawni, dyna oedd pwerau'r pwyllgor i wneud penderfyniadau yn ogystal â datblygiad y Cylch Meithrin yn Rhuthun. Sicraodd gweinyddwr y pwyllgor y byddai'r wybodaeth berthnasol yn cael ei chasglu a'i dosbarthu i aelodau'r pwyllgor.
- Amlygodd y Cynghorydd Meirick Lloyd Davies a oedd nifer siaradwyr Cymraeg y staff wedi cynyddu ers ffurfio'r Cyngor yn 1996. Wrth ymateb, hysbysodd y Swyddog Iaith Gymraeg ei bod wedi cysylltu ag Adnoddau Dynol ac a oedd y wybodaeth ar gael. Roedd hi'n dal i aros am ymateb ond byddai'n dosbarthu'r ateb unwaith y byddai wedi'i gael.
- Awgrymodd y Cyfarwyddwr Corfforaethol: Cymunedau i'r pwyllgor oherwydd yr amseroedd aros hir rhwng cyfarfodydd y dylid dosbarthu taflen ddiweddariad ar yr holl faterion yn codi o'r cyfarfod ychydig wythnosau ar ôl y cyfarfod, gan fod aros tan y cyfarfod nesaf yn aml yn golygu nid oedd materion yn berthnasol mwyach. Cytunodd aelodau'r pwyllgor yn unfrydol i'r awgrym. Byddai'r Swyddog Iaith Gymraeg a gweinyddwr y pwyllgor yn gweithio ar ymateb i aelodau y tu allan i'r cyfarfod.

PENDERFYNWYD yn amodol ar yr uchod, derbyn a chymeradwyo cofnodion y cyfarfod blaenorol a gynhaliwyd ar 13 Gorffennaf 2021 fel cofnod cywir.

5 MUDIAD MEITHRIN

Croesawodd yr Aelod Arweiniol dros Addysg, Gwasanaethau Plant ac Ymgysylltu â'r Cyhoedd y Rheolwr Taleithiol (RhT) ar gyfer Mudiad Meithrin i'r pwyllgor; diolchodd i'r Mudiad Meithrin am yr holl waith caled y maent wedi'i wneud gyda Chyngor Sir Ddinbych (CSDd) dros y blynyddoedd a thynnodd sylw at bwysigrwydd gwneud y pwyllgor yn ymwybodol o'r gwaith mae Mudiad Meithrin yn ei wneud ar gyfer siaradwyr Cymraeg y gymuned. .

Rhannodd y RhT gyflwyniad i'r pwyllgor a oedd yn tynnu sylw at yr holl waith a wneir gan y Mudiad Meithrin. Prif nod Mudiad Meithrin oedd rhoi cyfle i bob plentyn ifanc yng Nghymru fanteisio ar wasanaethau a phrofiadau blynyddoedd cynnar trwy gyfrwng y Gymraeg er mwyn creu siaradwyr Cymraeg newydd. Cyflawnwyd y gwaith trwy gefnogaeth, cyngor, datblygiad ac ehangu'r gwasanaethau a gynigir gan Aelodau Mudiad Meithrin (Cylchoedd a meithrinfeydd).

Amlygodd y RhT sut mae'r Mudiad Meithrin yn cefnogi'r pwyllgorau Rheoli Cylchoedd, yn darparu hyfforddiant, ac yn cymhwyso gweithlu blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg ac i hyrwyddo Gofal Plant ac Addysg cyfrwng Cymraeg.

Dywedodd y RhT wrth y pwyllgor fod Mudiad Meithrin bron ar bob ffurf ar gyfryngau cymdeithasol; roedd hyn er mwyn codi ymwybyddiaeth o waith y Mudiad Meithrin.

Crëwyd rhaglenni lluosog i annog a normaleiddio addysgu babanod ifanc i ddysgu'r iaith. Roedd yna hefyd Cymraeg@adre, sef sesiynau wedi'u hanelu at ddysgu'r Gymraeg i blant trwy fideos byr; nod hwn oedd dysgu'r Gymraeg i blant a'u rhieni/gwarcheidwaid gyda'i gilydd. Rhoddwyd gwybod i'r pwyllgor hefyd am y Cylch Meithrin Ti a Fi, sef grŵp rhieni a phlant bach Cymraeg ar gyfer babanod newydd-anedig i blant cyn oed ysgol.

Trafododd yr Aelodau y canlynol yn fanylach –

- Codwyd cadw a llogi staff yn y Cylchoedd Meithrin yn Sir Ddinbych, ymatebodd y PM nad oedd unrhyw broblem gyda staffio yn Sir Ddinbych ar y cyfan; fodd bynnag, roedd pryderon ynghylch y gofynion staff ym Mhentrecelyn.
- Holodd y Cynghorydd Arwel Roberts nad oedd safleoedd Cylchoedd Meithrin Rhuddlan ar agor ers y Pandemig. Eglurodd y PM fod y safleoedd ar gau ar hyn o bryd. Fodd bynnag, roedd cyllid cymunedol yn cael ei geisio i edrych ar logi cydlynedd ar gyfer y ddau leoliad
- Amlinellodd yr aelodau'r rhaglenni a drafodwyd yn gynharach ac a oedd y pandemig wedi achosi problemau gyda'r rhain gan na allech gyfarfod wyneb yn wyneb. Mewn ymateb, dywedodd y PM wrth y pwyllgor ei fod yn broblem i ddechrau. Fodd bynnag, roedd yn caniatáu i rieni gael mwy o hyblygrwydd, gan y gallent ymuno ag unrhyw raglenni a oedd yn cael eu cynnal o bell ledled y Sir, nid rhai yn eu hardal leol.
- Amlinellodd y Pwyllgor a'r PM yr anawsterau yr oedd y pandemig wedi'u hachosi i blant a'r iaith Gymraeg, gan fod llawer o rieni yn ei chael hi'n anodd addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg gartref. Dywedodd y Prif Weinidog nad oedd gwerth tua dwy flynedd o blant wedi dod drwy'r Mudiad a chytunodd ei fod yn gyfnod anodd.

PENDERFYNWYD bod Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg yn nodi'r wybodaeth mewn perthynas â Mudiad Meithrin.

6 MWY NA GEIRIAU

Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Corfforaethol: Cymunedau (CCC) ddiweddariad i Bwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg yn dilyn adroddiad Gwerthuso Mwy na Geiriau (a gylchlythyrwyd yn flaenorol).

Tynnodd y CCC sylw'r aelodau at y llythyr a ddosbarthwyd i aelodau. Y meysydd cynnydd oedd –

- Cynnydd yn y defnydd o farcwyr gweledol i adnabod staff sy'n siarad Cymraeg a buddsoddiad mewn cyrsiau addysg uwch Cymraeg mewn ieuchyd a gofal cymdeithasol.
- Cynnydd yn y ffocws a roddir ar bwysigrwydd darpariaeth Gymraeg a'r Cynnig Rhagweithiol (cynnig gwasanaeth yn Gymraeg heb i rywun orfod gofyn amdano) o fewn addysg uwch ac anwytho staff newydd.

Mae bylchau critigol a nodwyd yn cynnwys:

- ymrwymiad ar lefel rheolwyr canol neu gynllunio gweithredol
- dealltwriaeth o sut i wella darpariaeth gwasanaeth Cymraeg, y tu hwnt i gydnabod pwysigrwydd gwneud hynny
- targedu hyfforddiant i'r meysydd a'r staff y byddai hyn yn gwneud y gwahaniaeth mwyaf i ddarpariaeth gwasanaeth Cymraeg
- Systemau a phrosesau casglu data i gofnodi a rhannu gwybodaeth am anghenion iaith Gymraeg defnyddwyr gwasanaethau a chynhwysedd iaith Gymraeg y gweithlu.

Y camau canlynol ar gyfer Mwy na Geiriau oedd -

- Mae Bwrdd Partneriaeth y Gymraeg mewn lechyd a Gofal Cymdeithasol yn goruchwylio darpariaeth Mwy na Geiriau. Mae aelodau'r bwrdd wedi cynnig sefydlu Grŵp Gorchwyl a Gorffen bach i lunio cynllun gwaith 5 mlynedd ar gyfer Mwy na Geiriau yn seiliedig ar argymhellion y gwerthusiad a thystiolaeth arall.
- Byddai'r Grŵp Tasg a Gorffen yn cyfarfod yn rheolaidd gan ddechrau ym mis Medi 2021 ac yn darparu ELuned Morgan AS/MS (Gweinidog dros lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol) ar y camau nesaf erbyn y pumed o Dachwedd.
- Dywedodd y CCC wrth y pwyllgor, ers cyhoeddi'r adroddiad Mwy na Geiriau ar 31 Awst 2021, fod Cyngor Sir Ddinbych wedi trefnu sesiynau Cymraeg i bobl ag Alzheimer's.

Trafododd yr aelodau'r canlynol yn fanylach -

- Canmolodd yr aelodau yr holl waith caled a wnaed gan swyddogion ers cyhoeddi'r adroddiad.
- Holodd y Cynghorydd Meirick Lloyd Davies am y Saith amcan allweddol yn yr adroddiad gwerthuso, gan nad oedd y cyswllt yn y llythyr yn gweithio. Ymatebodd swyddogion, gan ddweud mai'r saith amcan oedd –
 - Arweinyddiaeth Genedlaethol a Lleol, a Pholisi Cenedlaethol
 - Mapio, Archwilio, Casglu Data ac Ymchwil
 - Cynllunio Gwasanaeth, Comisiynu, Contractio a Chynllunio Gweithlu
 - Hyrwyddo ac Ymgysylltu
 - Addysg Broffesiynol
 - Cymraeg yn y Gweithle
 - Rheoleiddio ac Arolygu.

PENDERFYNWYD bod Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg yn nodi'r diweddariad ynghylch y llythyr dilynol Mwy na Geiriau.

7 EISTEDDFOD YR URDD

Cyflwynodd Swyddog yr Iaith Gymraeg (SIG) ddiweddariad i'r aelodau ar baratodau ar gyfer yr Eisteddfod a rôl y Cyngor yn y digwyddiad (a gylchlythyrwyd yn flaenorol).

Tywysodd y Swyddog Iaith Gymraeg yr aelodau drwy gyflwyniad byr ar y gwaith a wnaed i baratoi ar gyfer yr Eisteddfod.

- Byddai'r Cyngor, fel partner hollbwysig, yn cael pabell fawr ar safle amlwg ar faes yr Eisteddfod. Thema'r babell fawr oedd yr iaith Gymraeg, diwylliant, treftadaeth, traddodiad, ailgylchu, newid hinsawdd, a chefn gwlad.
- Byddai gweithgareddau'r Cyngor yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg (rheol yr Urdd)
- Byddai siaradwyr Cymraeg a dysgwyr yn staffio'r Babell drwy'r wythnos. Dywedodd y Swyddog Cyswllt â'r pwyllgor y byddai rheolwr yn cael ei neilltuo i'r stonin bob dydd a'i gefnogi gan dîm o staff corfforaethol. Byddai'r Cyngor hefyd yn cymryd rhan mewn sesiwn frifio i'r wasg ar ddydd Llun wythnos yr Eisteddfod
- Roedd grwpiau lluosog ledled Sir Ddinbych yn gweithio i sicrhau bod y sefydliad yn mynd rhagddo mor esmwyth â phosibl. Roedd y rhain yn cynnwys; Grŵp cynghori diogelwch, grŵp Cyfathrebu a'r grŵp Addysg.
- Rhoddodd Swyddog Cyswllt y Gymraeg wybod i'r pwyllgor fod Ysgolion Cynradd yn cael eu gwahodd i gymryd rhan yn y sioe Ysgolion Cynradd. Byddai'r sioe yn cael ei chynnal yn y prif bafiliwn nos Fawrth.
- Yn olaf, hysbysodd y Swyddog Iaith Gymraeg y pwyllgor fod y Swyddog Arweiniol - Tîm Cyrchfan, Marchnata a Chyfathrebu wedi bod yn gweithio'n agos gyda Chyfarwyddwr Gweithredol Eisteddfod yr Urdd a'r Celfyddydau gyda phartneriaeth rhwng yr Urdd a Sir Ddinbych.

Trafododd yr Aelodau y canlynol yn fanylach –

- Amlygwyd yr heriau a achoswyd gan y pandemig gyda chasglu rhoddion fel tasg arwyddocaol gan y pwyllgor. Cytunodd y SIG fod casglu rhithwir wedi bod yn her.
- Dywedodd y SIG wrth y pwyllgor fod Eisteddfod yr Urdd yn dathlu 100 mlynedd ers ei sefydlu gan Syr Ifan ab Owen Edwards yn 1922. Gofynnodd a oedd gan unrhyw un hanesion i'w rhannu am yr Eisteddfod gyntaf erioed yng Nghorwen yn 1929 os gallent anfon unrhyw wybodaeth ati, yna byddai'n cysylltu â'r swyddogion perthnasol.
- Wrth ymateb i ymholiadau hysbysodd y Swyddog Iaith Gymraeg yr aelodau y byddai hyrwyddo mythau a chwedlau lleol yn cael ei gynnal trwy gyfrwng celf yn yr Eisteddfod.

PENDERFYNWYD bod Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg yn cymeradwyo cynnwys yr adroddiad.

8 COMISIYNYDD Y GYMRAEG

Cyflwynodd Swyddog y Gymraeg (SIG) ganlyniadau Adroddiad Monitro Comisiynydd y Gymraeg. Bob blwyddyn, mae Comisiynydd y Gymraeg yn cynnal gwiriadau ymhlith sefydliadau sy'n gweithredu Safonau'r Gymraeg statudol i sicrhau bod y sefydliadau hynny'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth.

Mae tîm y Comisiynydd hefyd yn trefnu cyfarfod blynyddol i drafod y canfyddiadau ac i adrodd ar gynnydd Adroddiad Blynyddol Monitro'r Gymraeg. Eglurodd Dylan

Jones, ar ran y Comisiynydd, ffordd newydd y Comisiynydd o weithio o eleni ymlaen i edrych ar gydymffurfiaeth sefydliadau â'r safonau perthnasol. Recriwtio oedd eu blaenoriaeth.

Y canfyddiadau – Cyflenwi Gwasanaethau –

Yn ystod Mai a Mehefin 2021, cafodd swyddogion comisiynydd y Gymraeg brofiadau negyddol wrth ohebu â'r Cyngor drwy dderbyn ymatebion uniaith Saesneg i ohebiaeth a anfonwyd drwy ffurflen ar-lein y Cyngor. Eglurodd y Swyddog Iaith y broses pan dderbyniodd y Cyngor ohebiaeth o'r fath ac eglurodd ei bod wedi ei thrafod gyda rheolwyr yr adrannau perthnasol. Mae'n ymddangos mai camgymeriadau swyddogion unigol oedd ar fai. Anfonwyd neges at reolwyr i'w rhaedru i'w holl staff

Yn ystod arolygon 2021-22, roedd rhannau o'r neges awtomataidd wrth ffonio prif rif y Cyngor yn aneglur. Darganfu'r ymchwiliad nad oedd pob dogfen a ffurflen yn cynnwys datganiad ar y fersiynau Saesneg eu bod hefyd ar gael yn Gymraeg. Roedd 1 enghraifft o ddogfen nad oedd yn cydymffurfio â safon 49, sef: Canllaw Gwybodaeth Ysgolion Sir Ddinbych 2021-22, yn ogystal â dwy enghraifft o ffurflen nad oedd yn cydymffurfio â safon 50A. Y rhain oedd: Ffurflen pryder/cwyn Cyngor Sir Ddinbych.

Yn olaf, bu swyddogion Comisiynydd y Gymraeg ar ddau ymweliad â derbynfa swyddfeydd y Cyngor yn Caledfryn, Dinbych. Ni chawsant unrhyw wasanaethau Cymraeg yn ystod y naill ymweliad na'r llall. Nododd y Swyddog Iaith Gymraeg fod un aelod o staff (dysgwr Cymraeg) wedi gadael, ac felly awgrymodd y Swyddog Iaith Gymraeg benodi siaradwr Cymraeg cyn y pandemig. Roedd y cynnig yn dal yn ei le, ac o ganlyniad, byddai derbynnydd Cymraeg ei iaith yn cael ei neilltuo unwaith y byddai'r dderbynfa yng Nghaledfryn yn ailagor.

Llunio Polisi

Nodwyd bod tystiolaeth hunanasesiad y Cyngor wrth ystyried effaith penderfyniadau polisi ar y Gymraeg yn gadarnhaol. Trafodwyd y posibilrwydd o archwilio hyn ymhellach i greu enghraifft o arfer effeithiol ar gyfer yr adran benodol honno ar wefan newydd y Comisiynydd. Hyrwyddo'r Gymraeg - Asesu cyflawniad strategaeth hybu'r Gymraeg.

Nododd y Swyddog Iaith fod gwaith ar y gweill i adolygu'r strategaeth ar gyfer lansiad Eisteddfod Genedlaethol yr Urdd Dinbych yn 2022. Roedd y Swyddog Iaith yn teimlo'n rhwystredig na fyddai canlyniadau'r cyfrifiad o ran y Gymraeg ar gael erbyn i'r Strategaeth newydd ddod i rym, a oedd yn ei gwneud yn anodd gweld a oedd y targed a osodwyd pum mlynedd yn ôl wedi'i gyrraedd. Mae'r diffyg gwybodaeth hefyd yn effeithio ar osod targed ar gyfer y strategaeth nesaf, yn ogystal â gwybod lle mae angen targedu adnoddau. Soniodd y Swyddog Iaith Gymraeg am y posibilrwydd o gynllunio strategaeth 10 mlynedd gyda thargedau hirdymor mwy uchelgeisiol.

Trafododd yr Aelodau y canlynol yn fanylach -

- Tynnodd yr aelodau sylw at wersi nofio yn yr adroddiad; holwyd pam fod cyn lleied o wersi nofio yn cael eu cynnal trwy gyfrwng y Gymraeg o gymharu â'r rhai a gynhelir trwy gyfrwng y Saesneg. Dywedodd y Swyddog Iaith Gymraeg wrth y pwyllgor fod amseroedd aros ar gyfer y ddau gyfrwng; fodd bynnag, nid oedd byth brinder gwersi Saesneg. Eglurodd y Swyddog Iaith Gymraeg hefyd, pan fyddai rhieni'n cofrestru eu plant ar gyfer dosbarthiadau, y byddent yn nodi eu dewis ieithoedd. Fodd bynnag, nid oedd y rhan fwyaf o rieni yn fodlon aros nes bod digon o blant yn aros am wersi nofio cyfrwng Cymraeg.
- Holodd yr Aelodau a oedd angen i Hamdden Sir Ddinbych (DL) gydymffurfio â'r un safonau Iaith Gymraeg â Chyngor Sir Ddinbych (CSDd). Wrth ymateb dywedodd yr Aelod Arweiniol dros Addysg, Gwasanaethau Plant ac Ymgysylltu â'r Cyhoedd wrth y pwyllgor bod y Dirprwy Brif Gwnstabl a DL i fod i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg a dywedodd wrth y pwyllgor, os oedd gan unrhyw un unrhyw bryderon, y gallent godi'r mater naill ai gydag ef neu'r Cynghorydd. Bobby Feeley gan fod y ddau yn aelodau o fwrdd llywodraethu DL.
- Gan ymateb i ymholiadau am ddechreuwy'r newydd i'r Cyngor ac a oeddent yn ymwybodol o Safonau'r Gymraeg, gwnaeth y Swyddog Iaith Gymraeg wybod i'r aelodau fod y safonau o fewn y broses sefydlu i'r Cyngor.

PENDERFYNWYD bod Pwyllgor Llywio'r Gymraeg yn nodi Adroddiad Monitro Comisiynydd y Gymraeg ac yn cymeradwyo'r cynllun gweithredu.

9 RHAGLEN GWAITH I'R DYFODOL

Cyflwynwyd rhaglen waith y Pwyllgor i' r dyfodol i' w hystyried.

Cododd yr Aelodau' r materion a ganlynol -

- Byddai'r Polisi Iaith Gymraeg yn cael ei drafod yn y cyfarfod nesaf. Holodd yr aelodau a ellid cynnal y cyfarfod nesaf yng Nghanolfan yr Iaith Gymraeg yn Llanelwy. Ymatebodd swyddogion gan ddweud y byddent yn ymchwilio i'r mater.

Cododd y Cynghorydd Meirick Lloyd Davies gwynion ynglŷn â safon yr Iaith Gymraeg a sut nad oeddent yn cael eu hadrodd. Dywedodd y Swyddog Iaith wrth yr aelod fod pob cwyn ffurfiol, a oedd yn ymwneud â'r Gymraeg, wedi'i nodi yn Adroddiad Monitro blynyddol Comisiynydd y Gymraeg. Fodd bynnag, roedd gwahaniaeth rhwng cwynion ffurfiol a heb fod yn ffurfiol; byddai'r Pennaeth Gwasanaeth priodol yn ymdrin â'r pwyntiau anffurfiol a godwyd mewn cyfarfodydd.

PENDERFYNWYD, yn amodol ar yr uchod, derbyn a nodi Rhaglen Gwaith Cychwynnol y Pwyllgor.

Daeth y cyfarfod i ben am 12.20 p.m.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Adroddiad i'r	Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg
Dyddiad y Cyfarfod	08 Mawrth, 2022
Aelod/Swyddog Arweiniol	Nicola Stubbins / Cynghorydd Huw Hilditch Roberts
Awdur yr Adroddiad	Manon Celyn Roberts – Swyddog Iaith Gymraeg
Teitl	Safonau Iaith Gymraeg – Safon 94

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad hwn yn sôn am Safonau'r Gymraeg – yn benodol safon 94.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Mae'n ddyletswydd arnom fel Cyngor, gan ein bod yn gwbl ymrwymedig i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg, i gael Polisi ar Ddyfarnu Grantiau (Safonau 94). Nid oes gennym un ar hyn o bryd ac o ganlyniad yn mynd yn groes i'r Safonau.

3. Beth yw'r Argymhellion?

I roi diweddariad i'r Aelodau ar y camau gweithredu a gymerwyd i gynhyrchu Polisi Dyfarnu Grantiau (wele'r atodiad).

4. Manylion yr adroddiad

Cyflwynwyd Safonau'r Gymraeg yn Sir Ddinbych yn 2015, fel rhan o'r broses gyflwyno i sefydliadau'r sector cyhoeddus yng Nghymru. Crëwyd y Safonau mewn ymateb uniongyrchol i Fesur y Gymraeg (2011) a rôl Comisiynydd y Gymraeg.

Cyflwynwyd y Safonau er mwyn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae angen i Sir Ddinbych gydymffurfio â 167 o Safonau sydd wedi cael eu rhannu rhwng pum maes allweddol: Darparu Gwasanaeth; Gwneud Polisiâu; Gweithredol.

Cadw Cofnodion a Hyrwyddo. Mae'n ddyletswydd ar bob aelod o'r sefydliad i weithredu'r Safonau hyn.

Dosbarthwyd mandad clir gan y Cyngor i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg a'r nod yw darparu'r gwasanaeth gorau posibl i'r cyhoedd yn eu hiaith ddewisedig. Yn ôl y disgwyl, mae'r Cyngor wedi bod yn gweithredu'r safonau hyn ers sawl blwyddyn. Er nad oedd llawer o'r safonau yn newydd i'r sefydliad, roedd angen i ni sicrhau bod ymateb cadarnhaol i'w gweithredu ledled y sir a bod cwsmeriaid yn gweld gwell gwasanaeth trwy gyfrwng y Gymraeg.

Ymddengys bod y Cyngor yn cydymffurfio â mwyafrif y Safonau yn gyffredinol. Y Tîm Cyfathrebu Corfforaethol, sydd â chyfrifoldebau corfforaethol dros y Gymraeg, sy'n gyfrifol am fonitro cydymffurfedd â'r safonau. Maent yn cael eu cefnogi gan dîm o Bencampwyr Iaith Gymraeg sy'n gweithredu'n wirfoddol i hyrwyddo dull gweithio corfforaethol. Mae profion cydymffurfio yn cael eu cynnal ar hap gan sefydliadau eraill, gan gynnwys swyddfa Comisiynydd Y Gymraeg.

Er yr ymddengys ein bod yn cydymffurfio yn y rhan fwyaf o achosion, mae swyddfa Comisiynydd y Gymraeg wedi cynnal gwaith ymchwil ar y sefydliadau cyhoeddus i gyd ac mae ymchwil diweddar yn dangos nad oes gan y mwyafrif Bolisi ar ddyfarnu grantiau. O ganlyniad mae'n ddyletswydd arnom i lunio'r polisi fel rhan o'n hymdrechion i gydymffurfio â'r safonau.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae'r penderfyniad yn cyfrannu at ddatblygiad y Gymraeg a'r diwylliant Cymreig, sy'n sylfaen i Gynllun Corfforaethol y Cyngor.

6. Beth fydd y gost a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Nid oes yna gyllideb ar gyfer datblygu Strategaeth y Gymraeg. Disgwylir i unrhyw gostau gael eu derbyn gan gyllidebau presennol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

Er nad oes angen Asesiad o'r Effaith ar Les ffurfiol ar gyfer yr adroddiad hwn, mae'n werth nodi rhai o'r manteision allweddol mewn perthynas â Deddf Lles a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Safonau'r Gymraeg.

Un o brif elfennau'r Ddeddf Lles a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yw: "Cymru â diwylliant bywiog ac iaith Gymraeg ffyniannus: Cymdeithas sy'n hybu ac yn diogelu diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gymryd rhan yn y celfyddydau, chwaraeon a hamdden."

Mae gan y Cyngor rôl hefyd, trwy Safonau'r Gymraeg, i hyrwyddo cyfleoedd i gymunedau lleol gymryd rhan mewn gweithgareddau Gymraeg.

8. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w

Y prif risg yw'r risg yw diffyg cydymffurfio a bod cwyn yn cael ei chyflwyno i swyddfa Comisiynydd y Gymraeg, yn ogystal â niwed i enw da'r Cyngor.

Hefyd y risg o beidio â chydymffurfio â chais uniongyrchol gan Gomisiynydd y Gymraeg i lunio polisi ar ddyfarnu grantiau.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Polisi ar Ddyfarnu Grantiau yn

XXX

Cyhoeddwyd yn unol â gofynion Rheoliadau Safonau'r Gymraeg
(Rhif 1) 2015

Cyflwyniad

Mae'r polisi yma wedi cael ei ddatblygu er mwyn rhoi cymorth i swyddogion i gydymffurfio â gofynion Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 – wrth gyhoeddi grantiau ar ran **XXX**.

Mae Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor sicrhau:

- Rhaid i unrhyw ddogfennau yr ydych yn eu cyhoeddi sy'n ymwneud â cheisiadau am grant gael eu cyhoeddi yn Gymraeg, a rhaid ichi beidio â thrin fersiwn Gymraeg o'r dogfennau hynny yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg ohonynt (Safon 71).
- Pan fyddwch yn gwahodd ceisiadau am grant, rhaid ichi ddatgan yn y gwahoddiad y caniateir i geisiadau gael eu cyflwyno yn Gymraeg ac na fydd unrhyw gais a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg (Safon 72).
- Rhaid ichi beidio â thrin ceisiadau am grant a gyflwynir yn Gymraeg yn llai ffafriol na cheisiadau a gyflwynir yn Saesneg (gan gynnwys, ymysg pethau eraill, mewn perthynas â'r dyddiad cau ar gyfer cael ceisiadau, ac mewn perthynas ag amseriad rhoi gwybod i ymgeiswyr am benderfyniadau) (Safon 72A).
- Os byddwch yn cael cais am grant yn Gymraeg, a bod angen cyfweld ag ymgeisydd fel rhan o'ch asesiad o'r cais rhaid ichi—
 - (a) cynnig darparu gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg er mwyn i'r ymgeisydd allu defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweiliad, a
 - (b) os yw'r ymgeisydd yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweiliad, darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd at y diben hwnnw (os nad ydych yn cynnal y cyfweiliad yn Gymraeg heb wasanaeth cyfieithu) (Safon 74).
- Pan fyddwch yn rhoi gwybod i ymgeisydd beth yw'ch penderfyniad mewn perthynas â chais am grant, rhaid ichi wneud hynny yn Gymraeg os cyflwynwyd y cais yn Gymraeg. (Safon 75).
- Rhaid ichi lunio a chyhoeddi polisi ar ddyfarnu grantiau (neu, pan fo'n briodol, ddiwygio polisi sydd eisoes yn bodoli) sy'n ei gwneud yn ofynnol ichi ystyried y materion a ganlyn pan fyddwch yn gwneud penderfyniadau ynghylch dyfarnu grant—
 - (a) pa effeithiau, os o gwbl (a pha un a yw'r rheini'n bositif neu'n andwyol), y byddai dyfarnu grant yn eu cael ar—
 - (i) cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a
 - (ii) peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg;
 - (b) sut y gellid gwneud neu weithredu penderfyniad (er enghraifft, drwy osod amodau) fel y byddai'n cael effeithiau positif, neu effeithiau mwy positif, ar—
 - (i) cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a (ii) peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg;
 - (c) sut y gellid gwneud neu weithredu penderfyniad (er enghraifft, drwy osod amodau) fel na fyddai'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol ar—
 - (i) cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a
 - (ii) peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg;

(ch) a oes angen ichi ofyn i'r ymgeisydd am grant am unrhyw wybodaeth ychwanegol er mwyn eich cynorthwyo i asesu effaith dyfarnu grant ar—

(i) cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a

(ii) peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. (Safon 94)

Nod y polisi yma yw cynorthwyo swyddogion i sicrhau bod yr ystyriaethau uchod yn elfen integredig o'r broses grantiau yn XXX, yn ogystal â sicrhau bod y rhai sy'n gwneud penderfyniadau (gan gynnwys y Cyngor Llawn / yr Adain Weithredol (Cabinet) / ac Uwch Swyddogion trwy benderfyniadau dirprwyedig) yn ymwybodol o'u dyletswyddau wrth ddod i benderfyniadau. Efallai y bydd angen hefyd ystyried llenwi Aseiad Effaith wrth sefydlu grantiau newydd i sicrhau bod y sefydliad yn cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg 88-90 – cyfeiriwch at y canllawiau Asesu Effaith am ragor o wybodaeth.

Bydd cadw at y rhestr wirio a ddarperir (atodiad 1) yn dangos eich bod wedi cydnabod yr angen i ystyried y Gymraeg ac wedi ymateb iddo. Felly, rhaid i broses rhoi grantiau lwyddiannus yn XXX:

- cyhoeddi'r holl ddeunyddiau yn Gymraeg
- parchu dewis iaith unigolion trwy gydol y broses ymgeisio am grant
- nodi unrhyw effeithiau ar yr iaith Gymraeg (cadarnhaol, negyddol neu'r ddau)
- nodi'r ffyrdd o hyrwyddo'r Gymraeg, gan gynnwys defnyddio'r Gymraeg
- lleihau unrhyw effeithiau andwyol ar y Gymraeg
- dangos sylw dyledus i'r effeithiau amrywiol a restrir yn y Safonau
- gweithredu amodau'r grant dim ond lle bo angen.

Trosolwg o'r Broses Rhoi Grantiau

Mae'r siart llif yn ganllaw gweledol i helpu a chefnogi cydymffurfiad.

Arian yn cael ei ddyrannu trwy gytundeb y Cabinet neu gyllid allanol.

Cychwyn ar waith ymchwil gan Swyddogion ac ysgrifennu'r Adroddiad.

Cytunir i Delerau ac Amodau'r grant gan gynnwys cyfeiriad at ystyriaethau'r Gymraeg.

Cytunir ar y ffurflen gais sy'n cynnwys y cwestiynau cymeradwy am y Gymraeg.

Cytunir ar ganllawiau i gynnwys gwybodaeth am gwestiynau ynglŷn â'r Gymraeg a sut bydd y Cyngor yn asesu'r rhain (ei fframwaith asesu).

Cyhoeddir gwybodaeth am y grantiau, yn Gymraeg ar yr un pryd â'r Saesneg, trwy sianeli cyfathrebu'r Cyngor.

Cais yn cael ei dderbyn.

Asesir y ffurflen gais yn erbyn fframwaith asesu cyhoeddedig. **

Rhowch sylw i ystyriaethau ynglŷn â'r Gymraeg yn ystod y broses yma e.e.

Trafodwch ffyrdd mae modd newid y cais unigol i gael effeithiau cadarnhaol ar y Gymraeg.

Ystyriwch sut mae modd newid y cais i beidio â chael effeithiau andwyol ar y Gymraeg, neu i leihau'r effeithiau hynny.

Ystyriwch a ddylid gofyn i'r ymgeisydd am unrhyw wybodaeth ychwanegol er mwyn cynorthwyo i asesu a fydd dyfarnu'r grant yn cael effeithiau ar y Gymraeg.

Cysylltwch â'r ymgeisydd, yn yr iaith mae wedi'i ddewis, i ofyn am wybodaeth bellach i lywio ei benderfyniad, neu i drafod unrhyw amodau grant sy'n ymwneud â'r Gymraeg.

Pan fydd yr ymgeisydd yn llwyddiannus, mae swyddogion y Cyngor yn rheoli rhoi'r arian grant a'r broses fonitro, gan sicrhau bod unrhyw gyfathrebu yn ôl dewis iaith yr ymgeisydd.

** Pan nad yw swyddog Cymraeg ar gael i asesu cais Cymraeg dylai'r adran anfon ymlaen at XXX i sicrhau bod fersiwn Saesneg safonol yn cael ei darparu ar gyfer y broses asesu.

Oes angen i mi ystyried hyn yn ystod y broses rhoi grantiau?

- Bydd y polisi yma'n berthnasol os yw'r Cyngor yn dyfarnu grantiau ar ran corff arall (Llywodraeth Cymru neu unrhyw gorff arall sy'n dod o fewn cwmpas Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011) a bod telerau ac amodau penodol y grant yn cynnwys ystyriaethau sy'n ymwneud â'r Gymraeg.
- Bydd y polisi yma'n berthnasol os yw'r Cyngor yn dyfarnu grantiau y mae wedi'u hariannu.
- Ni fydd y polisi yma'n berthnasol os yw'r Cyngor yn dyfarnu grantiau ar ran sefydliadau sydd ddim yn dod o fewn cwmpas Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 a does dim telerau nac amodau penodol mewn perthynas â'r Gymraeg wedi'u nodi yn y grant. Rhaid cynnwys ymwadiad yn unol â hynny yn y ddogfennaeth grant.
- Lle dydyn ni ddim yn gosod y polisi a does dim modd i ni newid ei gyfeiriad na'r telerau ac amodau ar gyfer y cronfeydd allanol hynny, mae'n rhaid cadw at yr holl Safonau Cymraeg perthnasol eraill – megis cyhoeddi fersiynau Cymraeg o'n canllawiau a'n dogfennau ymgynghori, ffurflenni cais, deunydd cyhoedduswydd ac ati.

Os ydych chi'n ansicr a yw'r polisi yma'n berthnasol i broses rhoi grantiau yr ydych yn ei rheoli – cysylltwch â **XXX** i gael cyngor pellach.

Beth ddylwn i ei gynnwys yn y telerau ac amodau?

Rydyn ni'n awgrymu y dylid cynnwys y canlynol yn yr holl delerau ac amodau y mae **XXX** yn eu cyhoeddi.

Mae'r grant yma'n cael ei ddyfarnu'n unol â gofynion ein Polisi ar Ddyfarnu Grantiau, a gyhoeddwyd i sicrhau cydymffurfiaid â Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015, o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Er mwyn bodloni'r gofynion a'r amodau a thelerau yma rhaid i chi gydymffurfio â'r isod

*- << mewnosodwch amodau grant penodol mewn perthynas â'r Gymraeg >>
neu*

- << rhestrwch y camau y cytunwyd arny'n nhw i sicrhau effeithiau cadarnhaol mae'r ymgeisydd wedi'u nodi, neu i leihau effeithiau negyddol (bydd y rhain wedi'u trafod yn ystod y cam gwneud penderfyniadau). >>

Efallai y byddai'n briodol mewn rhai achosion gosod amod ar grant i sicrhau effeithiau mwy cadarnhaol ar y Gymraeg. Mae modd i'r rhain fod mor syml â mynnu bod ymgeiswyr yn arddangos arwyddion dwyieithog neu fod gweithgareddau'n cael eu darparu yn Gymraeg. Os oes angen cyngor pellach arnoch mae croeso i chi gysylltu â **XXX**.

Beth ddylwn i ei gynnwys yn y canllawiau ar gyfer ymgeiswyr?

Rydyn ni'n awgrymu fod y canlynol wedi'i fewnosod ym mhob canllaw i ymgeiswyr –

Mae Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 yn gosod gofyniad statudol ar y Cyngor i sicrhau bod yr holl grantiau a ddyfarnir ganddo yn ystyried a oes ffyrdd y gellid diwygio'r fenter i gynnwys effeithiau mwy cadarnhaol ar y Gymraeg neu pe bai modd cynnwys gweithredoedd i leihau effeithiau negyddol neu eu dileu yn gyfan gwbl.

Wrth gydymffurfio â'r gofyniad statudol yma, gofynnwn i chi, yr ymgeisydd, roi gwybod i ni trwy'r ffurflen gais sut mae modd i'ch menter effeithio ar y meysydd canlynol –

- cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg

e.e. staff, trigolion ac ymwelwyr

- effaith gadarnhaol neu negyddol ar nifer y siaradwyr Cymraeg

e.e. Addysg gyfrwng Gymraeg, cyfleoedd i astudio, cysylltiadau â [Strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru](#) / **FIVE YEAR PROMOTIONAL STRATEGY HYPERLINK**

- cyfleoedd i hyrwyddo'r Gymraeg

e.e. statws; defnydd o wasanaethau Cymraeg; defnyddio'r Gymraeg mewn bywyd beunyddiol, mewn gwaith ac yn y gymuned. Mynd ati'n weithredol i annog a hyrwyddo'r defnydd o'n gwasanaethau Cymraeg i weld cynnydd yn y galw dros amser.

- peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Bydd y garfan yn asesu'ch atebion, yn gofyn cwestiynau pellach lle bo angen neu efallai'n gosod amod grant a fyddai'n gofyn ichi gwblhau gweithred benodol i sicrhau effeithiau mwy cadarnhaol ar y Gymraeg.

Beth mae 'effaith' yn ei olygu?

Effaith Negyddol neu Niweidiol

Dyma le nodir y gallai menter (neu ryw agwedd arni) gael effaith negyddol ar y Gymraeg trwy leihau cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r iaith, lleihau nifer neu ganran y siaradwyr Cymraeg, gan drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg neu beidio â'i hyrwyddo. Gall effaith negyddol fod yn hollol anfwriadol, a gall ddod i'r amlwg wrth gyflawni gwaith ymchwil neu ymgynghori neu drwy gael cyngor gan swyddogion polisi priodol.

Gall effaith negyddol ddigwydd pan fydd menter yn cael ei dileu neu ei dirwyn i ben. Oherwydd hyn dylid ystyried y materion yma'n ystod y broses benderfynu ynghylch cais.

Effaith Gadarnhaol

Dyma le nodir y gallai menter (neu ryw agwedd arni) gael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg trwy gynyddu cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r iaith, hyrwyddo'r Gymraeg, cynyddu niferoedd neu ganran y siaradwyr Cymraeg neu drin y Gymraeg yn fwy ffafriol na'r Saesneg.

Mae effeithiau cadarnhaol yn cynorthwyo'r Cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Dim effaith/Effaith ddibwys

Dyma le nodir efallai na fydd menter (neu ryw agwedd arni) yn cael unrhyw effaith ar y Gymraeg.

Beth ddylwn i ei gynnwys yn fy ffurflen gais?

Rhaid ychwanegu'r canlynol, yn gwestiwn gorfodol, at bob ffurflen gais, er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn cydymffurfio â'i Safonau'r Gymraeg trwy ofyn i'r ymgeisydd roi rhai ystyriaethau i ni cyn ein trafodaethau –

Rhowch wybod i ni:

- *Sut byddai'r cynnig yn effeithio ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'u Gymraeg a'i hybu (cadarnhaol neu negyddol), ac a fyddai'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn unrhyw ffordd?*
- *Sut mae modd cynyddu effeithiau cadarnhaol, neu leihau effeithiau negyddol?*

Fframwaith / Pwysiad Enghreifftiol

Cynghorir bod yr holl fframweithiau asesu yn cael eu diweddarau i gynnwys adran sy'n ystyried yr effeithiau ar y Gymraeg. Mae dull wedi'i awgrymu isod.

Cwestiwn	Disgrifiad Cryno
Ydy'r ymgeisydd wedi nodi unrhyw effeithiau cadarnhaol ar ddefnyddio neu hyrwyddo'r Gymraeg?	
Ydy'r ymgeisydd wedi nodi sut mae modd cynyddu'r effeithiau cadarnhaol?	
A oes effeithiau cadarnhaol, neu gamau a allai gynyddu'r effeithiau cadarnhaol, heb eu cofnodi ar y ffurflen gais y mae'r panel yn dymuno eu nodi?	
Ydy'r ymgeisydd wedi nodi unrhyw ffyrdd i leihau'r effeithiau negyddol ar y Gymraeg?	
Oes unrhyw gamau a allai leihau effeithiau negyddol na hofnodwyd ar y ffurflen gais y mae'r panel yn dymuno eu nodi?	
Ydy'r ymgeisydd wedi nodi unrhyw effeithiau negyddol ar ddefnyddio neu hyrwyddo'r Gymraeg?	
Os oes unrhyw effeithiau negyddol ar hyrwyddo neu ddefnyddio'r Gymraeg, sut fydd y rhain yn cael eu lliniaru?	
Oes effeithiau negyddol sydd heb eu cofnodi yn y ffurflen gais y mae'r panel yn dymuno eu hystyried?	
Ydyn ni angen rhagor o wybodaeth gan yr ymgeisydd er mwyn i ni asesu'r effeithiau ar y Gymraeg?	
Cofnodwch unrhyw ymateb gan yr ymgeisydd yma at ddibenion archwilio.	
Oes angen i ni osod amod ar y grant a fydd yn sicrhau effeithiau mwy cadarnhaol ar y Gymraeg neu un a fydd yn lleihau'r effeithiau negyddol? <i>Os oes unrhyw rai wedi'u cofnodi yma, rhaid eu cofnodi hefyd yn nheleau ac amodau'r grant a rhaid sicrhau bod yr ymgeisydd yn gwybod amdany'n nhw.</i>	

Rhaid i swyddogion ystyried pa bwysoli / sgorio i'w roi i'r uchod mewn achosion lle mae'r broses rhoi grantiau'n defnyddio dull sgorio i asesu a ddylid dyfarnu grant ai peidio.

Manylion Cyswllt

Mae rhagor o fanylion ar gael gan:

XXX

Rhoi Grantiau gan XXX

Os ydych chi'n rheoli proses rhoi grantiau ar ran XXX cwblhewch y rhestr wirio isod i sicrhau bod y C yngor yn cydymffurfio â gofynion Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015.

Bydd sicrhau eich bod yn cydymffurfio yn lleihau'r posibilrwydd o unrhyw gŵyn, apeliadau neu ymchwiliadau gan y rheolydd a'r amrywiol gostau sy'n gysylltiedig â hynny. Am ragor o wybodaeth gweler ein Polisi ar Ddyfarnu Grantiau yn XXX.

<p>Mae'r holl wybodaeth am y grant ar gael yn Gymraeg a bydd yn cael ei gyhoeddi ar yr un pryd â'r fersiwn Saesneg, gan gynnwys unrhyw ddogfennau canllaw, fframweithiau asesu a thelerau ac amodau.</p>	
<p>Mae'r ffurflenni i'r wasg, gwahoddiad a chais yn cynnwys y cynnig rhagweithiol isod –</p> <p>Caniateir cyflwyno ffurflen gais yn Gymraeg ac ni fydd unrhyw gais a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg.</p> <p>Fydd ffurflen gais sy'n cael ei chyflwyno yn Gymraeg ddim yn cael ei thrin yn llai ffafriol na ffurflen gais sy'n cael ei chyflwyno yn Saesneg.</p>	
<p>Mae'r frawddeg ganlynol wedi'i chynnwys yn y ffurflen gais Saesneg (lle mae'r fersiwn Gymraeg ar wahân).</p> <p>Mae'r ddogfen yma ar gael yn Gymraeg. This document is available in Welsh.</p>	
<p>Lle mae cyfeiriad e-bost neu rif ffôn yn cael ei ddefnyddio i ofyn i bobl gysylltu, mae'r frawddeg ganlynol wedi'i chynnwys yn y poster, e-bost neu hysbysiad cyhoeddus.</p> <p>Mae croeso i chi gyfathrebu â ni yn y Gymraeg. You are welcome to communicate with us in Welsh.</p>	
<p>Mae'r ffurflen gais yn cynnwys y cwestiwn gorfodol canlynol i ganiatáu i'r ymgeisydd ystyried effaith y fenter ar y Gymraeg:</p> <p>Rhowch wybod i ni:</p> <ul style="list-style-type: none"> •Sut byddai'r grant yn effeithio ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'u Cymraeg a'i hybu (cadarnhaol neu negyddol), ac a fyddai'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn unrhyw ffordd? •Sut byddai modd estyn effeithiau cadarnhaol, neu leihau effeithiau negyddol? <p style="text-align: center;">Tudalen 26</p>	

<p>Please let us know:</p> <ul style="list-style-type: none"> • How you feel the grant could impact opportunities for people to use and promote the Welsh Language (Positive or Negative) and if in any way it treats the Welsh Language less favourably than the English Language? • How positive impacts could be increased, or negative impacts be decreased? 	
<p>Rydych chi wedi ystyried y canlynol yn ystod y broses asesu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sut rydych chi'n teimlo y gallai'r grant effeithio ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio a hyrwyddo'r Gymraeg (cadarnhaol neu negyddol) ac os yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn unrhyw ffordd? • Sut mae modd cynyddu effeithiau cadarnhaol, neu leihau effeithiau negyddol? <p>Cynghorir chi i ddefnyddio'r fframwaith asesu cyhoeddedig yn ystod eich trafodaethau sydd i'w weld yn y Polisi ar Ddyfarnu Grantiau yn XXX – i ddarparu trywydd archwilio o'ch ystyriaethau a'ch gweithredoedd.</p>	
<p>Pan fyddwch chi wedi trefnu cyfarfod i ofyn cwestiynau pellach mewn perthynas â'r cais, rydych chi wedi cynnwys y cynnig rhagweithiol isod. Mae'r rhain yn cynnwys cyfarfodydd hybrid a rhithwir.</p> <p>Croeso i chi ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod dim ond i chi roi gwybod i ni erbyn xx/xx/xx.</p> <p>You are welcome to use Welsh at the meeting, just let us know by xx/xx/xx should you wish to do so.</p>	
<p>Mae Gwasanaethau Cyfieithu ar y Pryd i'r Saesneg wedi eu trefnu mewn ymateb i drigolyn yn rhoi gwybod i ni ei fod yn dymuno siarad Cymraeg yn y cyfarfod *.</p> <p>Anfonwch e-bost at XXX i drefnu'r gwasanaeth yma.</p>	
<p>Rydych chi wedi ystyried gweithredu amod grant i sicrhau effeithiau mwy cadarnhaol ar y Gymraeg.</p>	
<p>Rydych chi'n parchu dewis iaith yr ymgeisydd yn ystod y broses.</p>	

Sylwch fod isgontractio'r grant drwy drydydd parti ddim yn rhyddhau'r Cyngor o'i gyfrifoldebau statudol i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg uchod. O'r herwydd, rhaid i reolwyr contract sicrhau bod y gofynion a restrir uchod, ac unrhyw rai eraill yn dibynnu ar natur y prosiect, yn cael eu cynnwys yn y contract.

* Does dim angen gwasanaeth cyfieithu wyneb yn wyneb / ar y pryd lle na chafwyd ymateb i'r cynnig. Mae modd i chi hefyd drefnu cyfarfod uniaith Gymraeg gyda swyddogion o'ch adran sy'n siarad Cymraeg.

Rhowch wybod os oes gyda chi unrhyw gwestiynau –

XXX

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Adroddiad i'r	Grŵp Llywio'r Iaith Gymraeg
Dyddiad y Cyfarfod	08 Mawrth , 2022.
Aelod/Swyddog Arweiniol	Nicola Stubbins / Cynghorydd Huw Hilditch Roberts
Awdur yr Adroddiad	Manon Celyn Roberts, Swyddog Iaith Gymraeg
Teitl	Eisteddfod yr Urdd - diweddariad

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad hwn yn ymwneud ag Eisteddfod yr Urdd.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Rhoi diweddariad i'r Aelodau ar baratodau ar gyfer yr Eisteddfod a rôl y Cyngor yn y digwyddiad.

3. Beth yw'r Argymhellion?

I gytuno ar gynnwys yr adroddiad.

4. Manylion yr adroddiad

Yr Urdd yw'r mudiad mwyaf i bobl ifanc yn Ewrop gyfan ac mae Eisteddfod flynyddol yr Urdd yn denu 90,000 o bobl yn ystod yr wythnos. Cynhelir yr Eisteddfod yng Ngogledd a De Cymru ar sail cylchdro.

Trefnir y digwyddiad gan Urdd Gobaith Cymru, ond fe'i cefnogir gan swyddogion o bob adran o'r Cyngor. Er mai i'r Urdd y mae'r digwyddiad yn perthyn, mae'r Cyngor yn awyddus i fanteisio i'r eithaf ar y cyfle hwn i farchnata a hyrwyddo Sir Ddinbych fel cyrchfan allweddol.

Ariannu'r Eisteddfod: Mae'r Urdd yn cael ei ariannu mewn nifer o ffyrdd. Mae pob awdurdod yn cyfrannu'n flynyddol drwy gytundeb a drefnwyd gyda CLILC. Mae pwyllgorau codi arian lleol wedi bod yn trefnu llu o ddigwyddiadau dros y blynyddoedd diwethaf, er mwyn cyrraedd y targedau a osodwyd ar gyfer gwahanol gymunedau. Mae'r Urdd hefyd yn cael nawdd gan gwmnïau lleol ac yn derbyn arian gan Lywodraeth Cymru.

Yr Eisteddfod: Bydd yr Eisteddfod yn cael ei chynnal ar safle fferm Kilford ger Dinbych o ddydd Llun, 30 Mai tan ddydd Sadwrn, 4 Mehefin. Dyddiad y cyngerdd agoriadol i'w gadarnhau. Mae wedi cael ei gadarnhau bellach y bydd mynediad i faes yr Eisteddfod am ddim i bawb eleni, felly mae angen eich cymorth arnom i ledaenu'r neges er mwyn sicrhau fod pob unigolyn yn Sir Ddinbych yn ymwybodol o hyn.

Themâu ar gyfer pabell fawr Sir Ddinbych: Bydd pabell fawr i'r Cyngor, fel partner allweddol, ar safle amlwg ar faes yr Eisteddfod. Thema'r babell fawr yw Darganfod Sir Ddinbych. Bydd ein holl weithgareddau yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg (Rheol gan yr Eisteddfod) a bydd ein pabell yn cael ei staffio gan siaradwyr Cymraeg a dysgwyr drwy gydol yr wythnos.

Mae llawer o weithgareddau ar y maes sy'n cael eu hybu ar gyfer dysgwyr.

Bydd gan babell y Cyngor Sir bedair adran ar wahân. Bydd gan un ohonynt ofod theatr a fydd yn cael ei ddefnyddio ar gyfer perfformiadau drwy gydol yr wythnos. Bydd ysgolion o Sir Ddinbych sy'n cyrraedd y rowndiau terfynol yn cael eu hannog i neilltuo slot yn y babell fel cyfle i berfformio/ymarfer.

Bydd yr ail ofod yn hyrwyddo busnesau twristiaeth a phethau i'w gwneud yn y sir. Peter McDermott, arweinydd tîm twristiaeth sy'n arwain ar yr agwedd hon.

Bydd y drydedd lle yn cael ei neilltuo i gelf a chrefft a bydd yr artist preswyl, Mari Gwent, yn gweithio yno yn ystod yr wythnos. Sian Fitzgerald, Swyddog Celfyddydau Cymunedol Sir Ddinbych sy'n arwain ar y maes hwn ac mae prosiect celf/iaith Gymraeg ar y gweill mewn 11 ysgol gydag Eleri Jones a Catrin Williams. Bydd y gwaith gorffenedig yn cael ei arddangos ym mhabel y Cyngor yn yr Eisteddfod.

Bydd y bedwaredd adran yn dderbynfa gorfforaethol, yn croesawu ymwelwyr i'r babell gyda lluniau o'r Eisteddfod gyntaf yng Nghorwen yn 1929.

Y tu allan i'r babell: Mae'r gwasanaeth cefn gwlad a newid hinsawdd wrthi'n trefnu cynlluniau i gynnal arddangosfa allanol gan gynnwys dŵl blodau gwyllt. Caiff trac BMX ei

roi y tu ôl i'r babelll ac arddangosfa E Feiciau. Dave Shiel, Hannah Arndt, Tom Johnstone a Liz Wilcox-Jones sy'n arwain ar y tu allan i'r babelll.

Staffio: Bydd rheolwr yn cael ei neilltuo i'r stondin bob dydd ac yn cael ei chefnogi gan dîm o aelodau staff corfforaethol. Byddant wrth law i gydlynu gweithgareddau yn y prif feysydd ac i ateb cwestiynau gan y cyhoedd. Byddant yn mynd ati'n rhagweithiol i annog pobl i ddefnyddio ein stondin.

Cyfryngau: Bydd y Cyngor yn cymryd rhan mewn sesiwn friffio i'r wasg ar ddydd Llun wythnos yr Eisteddfod a bydd gan aelod o dîm cyfathrebu Sir Ddinbych bresenoldeb yn y digwyddiad arall, pe bai materion yn ymwneud â Sir Ddinbych yn cael eu codi.

Presenoldeb dinesig: Bydd rhaglen o weithgareddau ar gyfer Cadeirydd yr awdurdod yn cael ei threfnu a'i rhannu gyda'r tîm yn nes at yr amser.

Grŵp Cyngori ar ddiogelwch: Bydd y SAG yn cyfarfod ar 8 Mawrth i drafod materion yn ymwneud â iechyd a diogelwch y digwyddiad. Mae eu cylch gwaith yn cynnwys diogelwch bwyd, trwyddedu, cynllun trafniadaeth, cynllun digwyddiad safle. Mae'r cyfarfodydd hyn wedi datblygu'n fisol ac mae trefniadau'n cael eu rhoi ar waith.

Grŵp cyfathrebu a marchnata: Mae'r is-grŵp hwn wedi bod yn edrych ar wahanol agweddau, gan gynnwys cydlynu marquee ar gyfer Sir Ddinbych, hyrwyddo a marchnata'r digwyddiad, cyfryngau cymdeithasol ac annog pobl i ddod i aros yn y sir. Roedd y tîm yn bresennol yn Eisteddfod 2019 a chwaraeodd ran weithredol yn y seremoni gyhoeddi a gynhaliwyd ym Mhrestatyn ym mis Hydref.

Grŵp Addysg: Mae'r grwp wedi bod yn edrych ar yr holl agweddau sy'n ymwneud ag ysgolion, yn cynnwys hyrwyddo cystadlaethau'r Urdd i bob ysgol, annog pobl i gymryd rhan mewn digwyddiadau, hyrwyddo'r seremoni gyhoeddi, a sicrhau bod gan blant y drwydded i ymwneud â'r gweithgareddau.

Ysgolion: Mae ysgolion cynradd ac uwchradd wedi cael eu gwahodd i gymryd rhan yn y sioeau. Mwy o fanylion i ddilyn.

Mae pob ysgol yn Sir Ddinbych wedi cael eu hannog i fod yn rhan o holl gystadlaethau Eisteddfod yr Urdd.

Mae'r cyntaf a'r ail ym mhob cystadleuaeth ar lefel leol yn symud ymlaen i lefel y sir. Cynhelir rowndiau lleol yn Nyffryn Dyfrdwy, Rhuthun, Dinbych a'r Rhyl/Prestatyn.

Bydd enillwyr pob cystadleuaeth ar lefel sirol yn cynrychioli'r Sir yn y genedlaethol.

Bydd ysgolion hefyd yn cael cyfle i gymryd rhan mewn seremonïau yn ystod yr wythnos.

Cyfathrebu/ Hyrwyddo: Mae tîm cyfathrebu Sir Ddinbych wedi bod yn rhan o waith cynllunio'r Eisteddfod o'r cychwyn cyntaf. Bydd tîm Sir Ddinbych yn cefnogi tîm cyfathrebu corfforaethol yr Urdd drwy rannu negeseuon yn ymwneud â'r cyfryngau cymdeithasol, trefnu cyfleoedd i dynnu lluniau/ffilmio, trefnu gweithgareddau lleol i hyrwyddo'r Eisteddfod.

Bydd tîm Sir Ddinbych yn hyrwyddo'r Sir fel lle gwych i ymweld ag ef, naill ai ar wyliau neu fel ymwelwyr undydd a byddwn yn manteisio i'r eithaf ar y cyfle yn ystod yr wythnos i arddangos y Sir ac i hyrwyddo'r hyn sydd gan y Sir i'w gynnig.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae'r penderfyniad yn cyfrannu at ddatblygiad yr iaith Gymraeg a diwylliant Cymru, sy'n sail i gynllun corfforaethol y Cyngor a'r Strategaeth Iaith Gymraeg.

6. Beth fydd y gost a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Mae cyllideb o £25,000 wedi ei glustnodi tuag at gost yr Eisteddfod (yn amodol ar newid os yw costau wedi codi oherwydd y pandemig). Mae unrhyw gymorth ychwanegol yn cael ei ystyried yn ewyllys da ac yn dibynnu ar adrannau unigol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

Er nad oes angen cynnal asesiad effaith llesiant ffurfiol ar gyfer yr adroddiad hwn, mae'n werth nodi rhai o'r manteision allweddol mewn perthynas â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r dyfodol (Cymru) 2015 a'r safonau ar gyfer y Gymraeg.

Un o elfennau allweddol Deddf Llesiant Cenedlaethau'r dyfodol (Cymru) 2015 yw: "Cymru o ddiwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu: Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gymryd rhan yn y celfyddydau, a chwaraeon a hamdden".

Mae gan y Cyngor hefyd rôl, drwy ei Safonau Iaith Gymraeg, i hyrwyddo cyfleoedd i gymunedau lleol gymryd rhan mewn gweithgareddau iaith Gymraeg.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?

Cynhaliwyd ymgynghoriad â'r is-grŵp cyfathrebu a marchnata, yn ogystal ag is-grŵp strategol sy'n cydlynu ymateb y Cyngor.

Mae gwybodaeth hefyd wedi'i darparu i grŵp llywio'r iaith Gymraeg a rhai grwpiau o Aelodau.

9. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae cynlluniau'n mynd rhagddynt yn dda, a'r risgiau yw'r tywydd ac unrhyw salwch (Covid).

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Adroddiad i'r	Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg
Dyddiad y Cyfarfod	8 Mawrth 2022
Aelod Arweiniol / Swyddog	Y Cynghorydd Mark Young - Aelod Arweiniol Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Chymunedau Mwy Diogel
Awdur yr adroddiad	Bethan Morris, Swyddog Cynllunio
Teitl	Papur Cefndir Ystyriaethau Cymraeg ar gyfer CDLI 2018 i 2033

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad hwn yn sôn am y camau cyntaf i ffurfio polisi lleol newydd ar y Gymraeg a diwylliant Cymru ar gyfer y Cynllun Datblygu Lleol (CDLI) nesaf 2018 i 2033. Mae'n canolbwyntio ar y paratodau a chynnwys posibl y Papur Cefndir atodol.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Trafododd aelodau o'r Grŵp Cynllunio Strategol yr adroddiad dechreuol ar Bapur Cefndir y Gymraeg ar 17 Ionawr 2022, gweler Atodiad 1. Teimlwyd ei bod yn hanfodol ceisio barn Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg yn gynnar yn y broses o ffurfio'r polisi lleol ar gyfer y CDLI nesaf 2018 i 2033.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod yr Aelodau yn trafod yr adroddiad ac yn gwneud argymhellion ar sut ddylai'r Papur Cefndir gyflwyno tystiolaeth i gefnogi'r Gymraeg yn y CDLI 2018 i 2033.

4. Manylion yr adroddiad

4.1 Mae'r CDLI nesaf 2018 i 2033 yn y broses o gael ei baratoi. Mae'r CDLI yn llywio datblygiadau newydd ar draws Sir Ddinbych drwy ei strategaeth a pholisïau, sydd angen bod yn gydnaws â gyda pholisi cenedlaethol a chael ei gefnogi gan dystiolaeth. Defnyddir

papurau cefndir i gyfeirio at dystiolaeth a ffynonellau ar destun penodol, a fydd yn ei dro yn cefnogi strategaeth a / neu bolisiau ar y testun penodol hwnnw.

4.2 Mae gan y Grŵp Cynllunio Strategol y cyfrifoldeb o lywio'r CDLI nesaf 2018 i 2033. Yn dilyn ei gyfarfod ar 17 Ionawr 2022, gofynnodd y Grŵp Cynllunio Strategol i'r adroddiad argymhellion papur cefndir y Gymraeg (Atodiad 1), gael ei gyfeirio at Bwyllgor Llywio'r Gymraeg ar gyfer mewnbwn. Mae'r Grŵp Cynllunio Strategol yn cydnabod yr anhawster o ran cefnogi'r Gymraeg yn y CDLI newydd, ac yn arbennig yr anawsterau o ran cysylltu'r datblygiad newydd i effaith ar y Gymraeg. Nid oedd aelodau'r Grŵp Cynllunio Strategol yn ei ystyried yn briodol yn y CDLI i ddynodi rhannau o Sir Ddinbych fel sensitif o ran yr iaith Gymraeg. Mae'r Grŵp Cynllunio Strategol yn derbyn na all bolisi sy'n gofyn am asesiad ieithyddol ffurfiol gyda phob cais cynllunio, gael ei gynnwys yn y CDLI 2018 i 2033. Mae polisiau CDLI sy'n gofyn am gyfraniad ariannol ar gyfer cynnal y Gymraeg wedi'u derbyn gan y Grŵp Cynllunio Strategol fel bod yn rhy anodd i dystiolaethu; gan fod rhaid i unrhyw gyfraniadau ariannol gysylltu'n uniongyrchol i effaith y datblygiad newydd, ei strwythur. Nid oes tystiolaeth ar gael yn Sir Ddinbych sy'n cysylltu adeiladu newydd neu ei effaith, ar allu ieithyddol trigolion. Mae'r Grŵp Cynllunio Strategol yn cefnogi argymhellion y swyddog i ehangu'r papur cefndir ieithyddol i gynnwys hunaniaeth gymdeithasol a diwylliannol aneddiadau. Mae aelodau'r Grŵp Cynllunio Strategol yn argymhell nodi nifer y siaradwyr wrth gyflwyno data ieithyddol yn hytrach na defnyddio ffigurau canran yn unig.

4.3 Darperir canllawiau cenedlaethol ar ddatblygu polisiau CDLI ar y Gymraeg yn Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 20. Mae'n nodi bod rhaid i effaith ar y Gymraeg a chynaliadwyedd cymunedau gael ei ystyried wrth baratoi CDLI. Rhaid i'r effaith gael ei asesu o fewn arfarniad o gynaliadwyedd. Fodd bynnag, ni ddylai polisiau gyflwyno unrhyw elfen o wahaniaethu rhwng unigolion ar sail eu gallu ieithyddol.

4.4 Mae'r Gymraeg yn cael ei ystyried yn arfarniad o gynaliadwyedd statudol Sir Ddinbych, sy'n asesu effaith cymdeithasol, amgylcheddol ac economaidd, ac effeithiau polisiau er mwyn sicrhau bod y CDLI 2018 i 2033 yn darparu canlyniadau cynaliadwy. Bydd tystiolaeth i gefnogi polisiau a strategaethau Cymraeg y CDLI 2018 i 2033 yn cael eu darparu drwy bapur cefndir.

4.5 Mae TAN 20 yn mynegi fod y materion i'w hasesu yn cynnwys graddfa tai a lleoliad y twf, tir cyflogaeth, cyfleusterau cymunedol ac isadeiledd addysgol, yn ogystal â rhwymedigaethau cynllunio ac arwyddion. Mae angen tystiolaeth i gefnogi unrhyw bolisiau newydd.

4.6 Gan fod TAN 20 wedi ei gyflwyno yn 2017, mae'r canolbwynt o ymgorffori'r Gymraeg i'r CDLI wedi newid. Cydnabu bod creu a chynnal cymunedau fel bod ganddynt gyfansoddiad cymdeithasol a diwylliannol cryf, yn galluogi'r Gymraeg i ffynnu. Mae polisi cenedlaethol bellach yn argymhell fel rhan o bolisïau creu lleoedd, bod angen ystyried annog cymuned gydlynus gyda synnwyr cryf o le a hunaniaeth, a fydd yn cefnogi'r Gymraeg.

4.7 Felly argymhellir fod unrhyw bapur cefndir sy'n cefnogi'r CDLI 2018 i 2033 yn casglu gwybodaeth ar gyfansoddiad diwylliannol a chymdeithasol aneddiadau, yn ogystal â'i gymeriad lleol a data ieithyddol. Argymhellir fod cyfeiriad at agweddau diwylliannol a hunaniaeth cymuned, fel y gallent gael eu croes gyfeirio gydag adroddiadau eraill sy'n rhoi gwybodaeth ar aneddiadau (Adroddiad Hierarchaeth Aneddiadau). Y syniad yw sicrhau fod cymeriad neu hunaniaeth anheddiad yn cael ei ddisgrifio'n glir ac yna'n gallu cael ei asesu fel rhan o bolisïau sy'n gofyn am asesiad o gydlyniant cymunedol, cymeriad a nodwedd leol.

4.8 Gall y papur cefndir hefyd argymhell sut ddylai polisïau yn y CDLI 2018 i 2033 gael eu drafftio. Argymhellir fod y papur cefndir yn hyrwyddo ystyriaeth o gyfansoddiad cymdeithasol a diwylliannol cymunedau mewn nifer o bolisïau, yn bennaf polisïau Creu Lleoedd a'r iaith Gymraeg. Mae ystyriaethau o'r fath hefyd yn cael eu hargymhell mewn polisïau canol tref ac ymwelwyr, yn ogystal â pholisïau tai. Gellir hefyd cefnogi'r Gymraeg drwy gefnogi cyfleusterau cymunedol ac isadeiledd digidol newydd, a dylai polisïau o'r fath gael eu cynnwys yn y CDLI 2018 i 2033.

4.9 Mae'r Grŵp Cynllunio Strategol yn croesawu mewnbyn gan Bwyllgor Llywio'r Gymraeg o ran pa ystyriaethau a ellir eu cynnwys yn y papur cefndir ar y Gymraeg.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae'r penderfyniad yn cyfrannu at ddatblygiad y Gymraeg a'r diwylliant Cymreig, sy'n sylfaen i Gynllun Corfforaethol y Cyngor.

Mae datblygiad y CDLI newydd 2018 i 2033 yn cyfrannu tuag at holl Flaenoriaethau Corfforaethol: Tai, Cysylltu Cymunedau, Cymunedau Cadarn, yr Amgylchedd a Phobl Ifanc.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Mae'r gost o ddatblygu papur cefndir y Gymraeg er mwyn cefnogi'r CDLI 2018 i 2033 yn ffurfio rhan o'r gost o gynhyrchu CDLI newydd. Nid oes unrhyw gostau ar gyfer trafod papur cefndir y Gymraeg.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

Nid yw Asesiad o'r Effaith ar Les yn angenrheidiol ar gyfer yr adroddiad hwn gan nad oes penderfyniad yn cael ei wneud. Mae Asesiad o'r Effaith ar Les parhaus yn llywio datblygiad y CDLI newydd 2018 i 2033.

Hefyd mae'n werth nodi rhai o'r prif fanteision mewn perthynas â Deddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a'r Safonau Iaith Gymraeg. Un o gydrannau allweddol y Ddeddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yw cael: "Cymru â diwylliant bywiog ac iaith Gymraeg ffyniannus: Cymdeithas sy'n hybu ac yn diogelu diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gymryd rhan yn y celfyddydau, chwaraeon a hamdden". Mae gan y Cyngor rôl, drwy Safonau'r Gymraeg, i hyrwyddo cyfleoedd i gymunedau lleol fod yn rhan o weithgareddau Cymraeg.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Bydd datblygiad y CDLI 2018 i 2033 yn destun estyniad ac ymgysylltiad ac ymgynghoriad cynhwysfawr gyda'r cyhoedd a budd-ddeiliaid eraill. Trafodwyd ystyriaethau ar gyfer papur cefndir y Gymraeg fel rhan o'r Grŵp Cynllunio Strategol ar 17 Ionawr 2022 pan gytunwyd i gyfeirio'r adroddiad at y Pwyllgor hwn.

9. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Nid oes unrhyw risgiau'n gysylltiedig â thrafod pa ystyriaethau a allai ac a ddylai ffurfio rhan o bapur cefndir y Gymraeg ar gyfer CDLI 2018 i 2033. Mae'r Cytundeb Cyflawni CDLI Newydd yn cynnwys asesiad risg manwl ar gyfer datblygu CDLI newydd 2018 i 2033.

Strategic Planning Group

Report to	Strategic Planning Group
Date of Meeting	17 January 2022
Lead Member	Councillor Mark Young – Lead Member for Planning, Public Protection and Safer Communities
Report Author	Bethan Morris, Planning Officer
Report	Welsh Language Background Paper Considerations

1. What is the report about

- 1.1 This report provides information on considerations that are being taken into account in preparing a Welsh Language Background Paper for the next LDP 2018 to 2033.

2. What is the reason for making this report?

- 2.1 All policies in the next LDP 2018 to 2033 have to be supported by way of evidence. This report highlights considerations that can be taken into account in developing policies that support the Welsh Language and therefore should be addressed in the Welsh Language Background Paper.

3. What are the recommendations?

- 3.1 That Members of the SPG discuss the recommendations for how to best support Welsh Language in the policies of the LDP 2018 to 2033 and address the Background Paper.

4. Report Details

- 4.1 Cymraeg 2050 is the national strategy for increasing the number of Welsh speakers to a million by 2050. It has three themes; increasing the number of Welsh speakers, increasing the use of Welsh and creating favourable conditions – infrastructure and context. In terms of the local development plan and controlling

planning it is this third theme that can be predominantly supported particularly in creating favourable community conditions.

- 4.2 Technical Advice Note (TAN) 20, Planning and the Welsh Language was issued in October 2017 and is the current guidance for the next LDP 2018 to 2033. It states that the impact on Welsh language and the sustainability of communities has to be considered when preparing an LDP. The impact has to be assessed within the Sustainability Appraisal. LDP policies however cannot introduce any element of discrimination between individuals on the basis of their linguistic ability.
- 4.3 TAN 20 indicates that matters to be assessed may include housing scale and location of growth, employment land, community facilities and education infrastructure as well as planning obligations and signage. Evidence is required to support any new policies.
- 4.4 Since TAN 20 was introduced Welsh Government have updated Planning Policy Wales and published Future Wales – The National Plan 2040. The Future Wales outcomes indicate that development can be managed to ensure that there are jobs and homes to enable the Welsh Language to remain central to those communities' identities and development can encourage the creation of education and social infrastructure to enable the Welsh Language to develop as a natural thriving part of communities. Future Wales does not have any specific policies on the Welsh Language and therefore in ensuring Welsh is recognised and considered in the next LDP the focus has to remain on TAN 20 and Planning Policy Wales.
- 4.5 Planning Policy Wales Edition 11, February 2021, recognises that in creating and sustaining communities it enables the Welsh Language to thrive. Welsh Language is part of the social and cultural fabric and therefore should be seen as part of social and cultural wellbeing goals and placemaking. Having strong placemaking policies that encourage cohesive communities with a distinct sense of place and identity supports the Welsh Language. Policies cannot discriminate on the basis of linguistic controls. Welsh language impact assessments must be undertaken as part of the Sustainability Appraisal and can also be required in respect of large developments that are not allocated in the LDP and are in areas of particular sensitivity.

- 4.6 Integrating Welsh Language as part of placemaking and cohesive communities and protecting cultural including linguistic identity as a way for LDPs to support the Welsh Language has been strengthened by recent publications. On 2 March 2021 Welsh Government published a paper on Second homes: developing new policies which considers the future of Welsh as a community language (Second Homes 2021). It highlights the problems facing specific parts of Gwynedd, Pembrokeshire, Anglesey and Ceredigion where second homes are pushing out local residents and diminishing Welsh speaking communities. Dwyfor, Gwynedd is identified as facing the greatest threat and it is noted that tackling the problem of second homes alone will not be enough to stabilise the Welsh language particularly given other socio-economic changes including those resulting from Brexit and Covid 19. It highlights the socio economic, social and cultural challenges facing communities such as depopulation, the growth of economic practices of 'working from home' that change the linguistic balance of communities, shrinkage in the public sector due to budget cuts, possible shrinkage in the agricultural sector resulting from Brexit and the long term nature of land ownership. It concludes that Welsh speaking areas will face the biggest challenge to their linguistic and cultural integrity for decades and recommends establishing a Commission to make recommendations regarding the future of the Welsh Language as a community language.
- 4.7 Covid 19 has had an impact. The effects of Covid-19 on Welsh language community groups – survey findings (Effects of Covid-19) was published on 10 December 2020 and Welsh Government issued a response to these concerns on 13 July 2021. It has highlighted the importance of digital inclusion, the contribution of sports clubs and art performance groups, increasing the use of Welsh by researching community development models and social enterprise models as well as considering intergenerational balance and county promotion strategies.
- 4.8 In attempting to tackle the concerns raised in Second Homes 2021 and the Effects of Covid 19 2020 & 2021 there is an open Welsh Government consultation on Welsh Language Communities Housing Plan which commenced on 23 November 2021 and runs to 22 February 2022. Dwyfor, characterised as a Welsh-speaking heartland, has been chosen as a location for trialling and evaluating interventions and their cumulative impact. Officers will ensure that they remain up to date on the progress of this consultation and its recommendations building it into the Welsh Language Background Paper where appropriate.

- 4.9 All these current updates on national policy, national trends will be incorporated into the background paper so that local policies are in conformity. National data, such as the reports on The Cymraeg 2050 strategy will be utilised where appropriate. The Welsh Language Background paper for the next LDP 2018 to 2033 however has to have a local context and assess local data that then recommends and supports local policies in the LDP.
- 4.10 Although a Census was undertaken in 2021 the results of that Census are not yet available and may not be available for a number of years. The 2019 Sustainability Appraisal sets out the 2011 and 2001 Census details in terms of Welsh speakers and notes that there was a decrease from 26.4% of the population to 24.6% of the population in the 10 year period. The South and rural areas of the county, with the exception of Llangollen, have the greater percentage of Welsh speakers. There is no clear trend between an increase in the population and its impact on the number of Welsh speakers and therefore it is not possible to predict a trend between the creation of new development and its impact on Welsh speakers where it could be both positive and negative.
- 4.11 In terms of the next LDP 2018 to 2033 it is possible for those locations with a high number of Welsh speakers to be described as sensitive and attempt to curtail development in those locations. This however could have a negative impact on those communities, such as where an affordable housing need has been identified or where the economy of the community is at risk and needs to adapt.
- 4.12 It is therefore recommended that, within the Welsh Language Background, where there are high levels of Welsh speakers in a settlement, the local character and distinctiveness of the settlement should include a reference to a Welsh linguistic identity and the cultural aspects of the community. (The title of the background paper should then also include a reference to culture.) This description will then be integrated into the final Settlement Hierarchy Report to ensure that the next LDP 2018 to 2033 clearly describes the character of the settlements and should be assessed when policy considerations include cultural well-being, social infrastructure and local character and distinctiveness.
- 4.13 In terms of local policies within the LDP 2018 to 2033 it is recommended that in defining and justifying the policies set out in the Draft Preferred Strategy consideration is given to:-

- a) Strengthening the placemaking policy so that it is clear that all new development must have consideration of the social and cultural fabric of the community and encourage a cohesive community that supports its distinct sense of place and identity. (A reference to creating distinctive and cohesive communities in the policy could allow for Supplementary Planning Guidance and gives flexibility in being able to clarify and fully define requirements at a later date.)
- b) Linking the Welsh Language policy to the Welsh Language Background Paper and Settlement Hierarchy Paper. (It is also recommended that the Welsh Language Background Paper title includes a reference to Culture and that it then includes links to Social and Cultural Wellbeing.)
- c) Linking the Welsh Language policy back to placemaking.
- d) The Welsh Language policy or justification text to highlight the benefits to businesses of encouraging Welsh Language for social and cultural wellbeing and distinctiveness.
- e) Within housing policies ensuring that the point of local needs and the ability of local residents to be able to afford those homes, whether they are market homes or affordable homes, is clearly expressed and sets out evidential requirements of applicants where appropriate.
- f) Town Centres and Retail development policies to include reference to maintaining and enhancing the cultural and social character of the town. (Will assist Denbigh, Ruthin & Corwen.)
- g) Visitor economy and accommodation policies to be carefully drafted to ensure balance is achieved and social and cultural identities are not lost.
- h) Include a reference within the policies to supporting any new digital infrastructure.
- i) Include a reference within the policies to supporting community facilities.

5. Next Steps

- 5.1 Officers will incorporate the outcomes of members' discussion on the above recommendations into work being undertaken on the next LDP 2018 to 2033.
- 5.2 Members are asked whether they would like this report and information on the LDP 2018 to 2033 to be referred to the Welsh Language Steering Committee. Officers would greatly appreciate input from the Welsh Language Steering Committee that could then be incorporated into the Welsh Language Background Paper.

RHAGLEN GWAITH I'R DYFODOL PWYLLGOR LLYWIO'R IAITH GYMRAEG

Cyfarfod	Eitem (Disgrifiad / Teitl)	Pwrpas yr Adroddiad	Aelod Arweiniol a Swyddog Cyswllt
8 Gorffennaf 2022	Eisteddfod yr <u>Urdd – Diweddariad</u>	Diweddariad ar Eisteddfod yr Urdd	Manon Celyn Roberts
8 November 2022			

Note for Officers – Report Deadlines

<i>Meeting</i>	<i>Deadline</i>	<i>Meeting</i>	<i>Deadline</i>	<i>Meeting</i>	<i>Deadline</i>
<i>November</i>	26 October				

Mae tudalen hwn yn fwiadol wag